

פרוטוקול מס' 267

מישיבת ועדת העבודה  
יום ו', ה' אדר א' תשל"ו - 6.2.1976, שעה 8.30.

נכחו:

חברי הוועדה: ש. ארבל-אלמוזלינו - היו"ר  
א. אבטני  
מ. גז  
פ. גרוסר  
ל. דיציאן  
מ. דרובלס  
מ. ורטמן  
ה. זיידל  
י. יודין  
ח. שמעוני

מוזמנים:

חיים כהן - מנהל מדור חיל במשרד העבודה.  
אברהם כהן - משרד העבודה  
ניצה שריר - חברה לפיתוח תעשיות בע"מ/מנהלת כ"א.  
מיכאל רוזנר - חב" לפיתוח תעשיות (מנהל).  
אברהם בן-דוד-יועץ שר הקליטה.  
אורי הורוביץ-מנהל המרכז לקליטה במדע.  
בניה עלובי - משתלמת ועוזרת מקצועית - המרכז לקליטה במדע.  
א. גולדברג - נשיא הטכניון לשעבר, יועץ למשרד הקליטה.  
עוזי נרקיס - מנהל מח' הקליטה בטכניון היהודית.  
מרדכי ברגר - מנהל רשות החברות הממשלתיות.  
משה שוהמי - משרד העבודה, ס/מנהל מע"צ.  
הלל איזקס - לשכת המדען הראשי במשרד מסחר ותעשייה.

מזכיר הוועדה: משה משולם.

שרה ז"ק.

רשמה:

סדר-היום: קליטת עולים במדע.

היו"ר - ש. ארבל-אלמוזלינו:

פותחת את הישיבה.  
למעשה, אינני יודעת באיזו מסגרת עלה הנושא הזה לדיון. יכול להיות שהוא עלה תוך כדי הדיון על קליטת עליה שנמצא בסמכותה של הוועדה. אנחנו קימנו דיון בנושא זה והנחנו מסקנות על שולחן בתאריך 10.6.75. כן התייחסנו במסגרת הדיונים של ועדת העבודה לקליטת אקדמאים בנוכחותם של חלק מהנוכחים גם היום וייחדנו את הדיונים לנושא של אקדמאים ומדענים.

אני הייתי רוצה שנראה מה התקדם מאז חנחנו את המסקנות על שולחן הכנסת, מה הזעזועים העלולים לפגוע במדענים ומה הפתרונות כדי שאפשר יהיה לקלוט את המדענים במחקר ובמדע. בעקבות הכתבות שהיו בטלוויזיה ובעתונות נראה נושא זה מדאיג מאד-מאד. לכן, היינו רוצים לדעת מה מתכוונים לעשות כאן, כדי למנוע את התופעה של ירידה מהארץ שאיש מאתנו איננו מעוניין בה. יש לעשות הכל כדי שמדענים אלה יוכלו לתרום את תרומתם לפיתוחה של הארץ.

(קוראת את מסקנות הוועדה).

אנחנו קיבלנו את המלצות הוועדה לא רק שתהיינה מונחות על שולחן הכנסת, אלא היינו רוצים לדעת מה עושים משרדי הממשלה הנוגעים בדבר למען עניין.

הזמנו לכאן חלקם אותם האנשים שהשתתפו אתנו בדיונים הקודמים כמו: ד"ר גולדברג, נשיא הטכניון לשעבר שחרם ותורם את תרומתו בנושא זה. אני מקדמת בברכה את כל האורחים שלנו היום.

ה. זיידל:

אני ביקשתי את רשות הדיבור לסדר לאור הטרגדיה המתחוללת בגואטמלה. יש להם צורך בתרופות ובמזון. אני מציע שוועדת העבודה תיזום פניה לכנסת ולאיש ציבור על-מנת שאפשר יהיה להגיש סיוע מאסיבי, כפי שמתבקש מנסיבות העניין, כי גואטמלה היא אחת מהמדינות הבודדות העומדות לימין ישראל ומן הראוי שדעת הקהל במדינת ישראל על כל שלוחותיה יגישו את העזרה המתאימה. אני מציע שיושבת-ראש ועדת העבודה תיזום פניה כזו.

היו"ר - ש. ארבל-אלמוזלינו:

אני בהחלט מקבלת את הרעיון, כי הטרגדיה הפוקדת את גואטמלה שהיא מדינה ידידותית במשך הרבה שנים לא נוכל להשאר אדישים לגביה. אני בטוחה שגם חברי-הכנסת לא יוכלו לשבת בשקט. אני מסכימה בהחלט שתקום ועדה ציבורית ואני מוכנה להיות אחד מחבריה ואני מציעה שחברי-הכנסת זיידל ירכז את כל העניין.

אנחנו נמשיך בסדר-היום שלנו.

א. בן-דוד:

משרד הקליטה יצא להאבק על מסירת עבודות תכנון בחו"ל, כי חלק גדול מהעבודות נמסר לחברות קבלניות בחו"ל. המדובר הוא במפעלים ממלכתיים בנגב ועוד, וכמובן שכאן מדובר בסכומי כסף מאד מכובדים של עשרות מיליוני דולרים; וזאת בשעה שאנחנו נתקלים ממש באותן חברות תכנון הקיימות בארץ והשייכות לגורמים הקולטים ביותר עליה. אינני יודע אם אנחנו נספיק לדון בכל הבעיות אלא רק במלים כלליות.

המרכז לקליטת עולים במדע שפעל כשנתיים במסגרת משרד ראש הממשלה ועוסק במדענים מוצהרים. לפי החלטת הממשלה בסוף נובמבר הועבר המרכז לקליטת עולים במדע למשרד הקליטה ועתה הוא בשלבי השתלבות

א. בן-דוד:

במסגרת משרד הקליטה. יתכן וגם בקרב האוכלוסיה המקומית ישנן מסגרות הקשורות לבעיה הזו.

אזכיר רק בכמה מלים את הקרנות הקיימות כבר שנתיים בסך של 100 מיליון דולר. קרן אחת של הסוכנות היהודית העוזרת לעולים עצמאיים במתן הלוואות, כלומר, הלוואות לתקציב פיתוח; הקרן השניה פועלת באמצעות הבנק לפיתוח התעשייה והיא באה לעודד גורמים ישראלים שקולטים עליה ועולים. נדמה לי שלא אטעה אם אומר שבשתי הקרנות גם יחד ישנם סיכומים על 180 מיליון לירות הניתנות הן לעצמאיים והן לחברות ישראליות. זה לא אומר שכל העולים מועסקים. הביצוע בקרב הקרן של הסוכנות היהודית הוא הרבה יותר מהיר, כי אלה הם פרויקטים של עצמאיים, כאשר הביצוע איננו מסובך. אני לא הבאתי אתי חומר, אבל אני יכול להגיד באופן כללי שבקרן של הסוכנות היהודית המרחק בין ההחלטה העקרונית לבין הביצוע הוא הרבה יותר קצר מאשר בקרן השניה העומדת על סך של 115 מיליון דולר, כי הביצוע כאן נעשה על-ידי המרכז לקליטת עולים במדע ואנחנו נותנים מענקים.

כאן אני רוצה לעבור לנושא התכנון וחברות התכנון. המדובר הוא ב-7-6 חברות גדולות שקלטו כ-150 עולים - כולם מהקרן הממשלתית שאנחנו קוראים לה קרן המשאבים. זה יכול להסתכם בקרוב ל-8 מיליון לירות. ההבדל בין החברות הגדולות הללו לבין הטכניון הוא שפה אפשר להגיד שישנה קליטת מהנדסים אקדמאים "פרופר", כמעט כל קליטת המהנדסים נעשתה כאן בחברות. לעומת כל החברות הישראליות האחרות, הרי סביב קליטת כל מהנדס יש קליטה של פועלי יצור ופועלי שירות. הכנסתם של מהנדסים אלה צריכה בראש ובראשונה לעודד את הקליטה, כי זה אחד מדרכי הקליטה הטובים ביותר. לכן, החלטנו לעודד הלוואות מסוג זה והנסיון הצליח. אינני רוצה כרגע לקרוא בשמות. אבל החברות הגדולות האלה קיבלו הלוואות וקלטו עשרות מהנדסים והסלקציה כאן היתה יותר קטנה.

אולם, כבר לפני שנה הועמדנו בפני הבעיה שחברת החשמל, בתי הזקוק והמפעלים הפטרו-כימיים, כלומר, החברות הגדולות עומדות בפני תכניות פיתוח עצומות - ובוודאי שאינני מגלה דבר חשוב שהוצאות התכנון במקרים אלה הן באחוזים גבוהים מאד. הדבר מדובר הן לגבי חברת החשמל והן לגבי חברת כימיקליים לישראל. אנחנו דרשנו שמירב התכנון ייעשה בארץ. נמסר לנו שצריך עדיין להביא את הידע מחו"ל, ואי-אפשר להפריד בין הידע והתכנון. על-כן רוב התכנון צריך להמסר לחברות בחו"ל.

השיטה היא כזו: עושים הסכם עם חברות תכנון גדולות בארה"ב והן אחר-כך מוסרות חלק מהעבודות לקבלני משנה בארץ, כלומר, הן מוסרות את הדבר למשרדים ישראלים והוויכוח הגא מהן הגבול. בבדיקה של אנשי מקצוע ומר גולדברג בתוכם שהוא יועץ משרד הקליטה בנושא זה קיבלנו אינפורמציה שאותה חברה שהקימה בזמנו את בתי-הזקוק יכולה לעשות זאת גם עתה, כי אומרים שהיא הקימה את אחד הדברים המתוחכמים ביותר. אולם, רק חברות בודדות נעזרות ביעוץ של משרדים ישראלים ללא כל הוצאות במטבע זר שעה שבתי הזקוק פועלים במלוא ההצלחה והיעילות המכסימאליים; בנוסף על כך שחסכו הוצאות במטבע זר. בדרך זו רכשו חברות התכנון ידע שאינני יודע אם נוכל להגיע לזה אם ימסרו את עבודות התכנון לחברות בחו"ל.

עתה עברה נקודת כובד לנגב וכאן קרן המשאבים נכנסת לתמונה. המנהלים בנגב הם מברר שבע ושם הולכות ומוקמת חברת תכנון משותפת לחברה ישראלית עם מהנדסים רוסים. תוך כדי בדיקת המצב התברר שמהנדסים רוסים עוסקים במפעל התכנון בערד וזו תהיה מעין שותפות עם חברה ישראלית. אמנם חברת "צים" ומפעלי ים המלח גדלו כאילו על שמרים; ומבלי להזכיר שמות של חברות, הרי ישנה חברה אחת כזו שקלטה היא עצמה כ-20 מהנדסים ועומדת בפני קליטה נוספת של עוד 40 מהנדסים.

א. בן-דוד:

אך היא עדיין לא קיבלה את המימון שלה וגם היא נכנסה בהתחייבויות בסכומים נכבדים. הפעולה שלנו באה לעזור במימון.

אני רוצה לסיים את דברי ולומר, מבלי להכנס לכל בעיית האקדמאים. כמובן שישנה כרבע הקלה בקליטת האקדמאים והמדענים כתוצאה מצמצום העליה והלחץ של האקדמאים החדשים הוא יותר קטן מאשר לפני שנה או שנתיים. אולם, גם במצב של עליה מצומצמת אנו עומדים בעליה של 20,000 לשנה בשנת 1975 ואנחנו עומדים בפני בעיות קשות. לא אדבר על המישור שבו נעשתה קליטת עליה, אלא הבעיה היא איך לקלוט את אלה שלא נקלטים ונשלטים מהמוסדות האקדמיים לאור הקיצוצים התקציביים, כאשר לדעתנו, יש להם מה לתרום למשק גם בתקופה של שפל בעליה, הרי ישנם 160-170 עולים כאלה שעברו את מרכזי הקליטה והם מתחילים להתרוצץ ולחפש עבודה ואינני יודע איפה נמצא את פתרון הבעיה. הקושי הגדול ביותר הוא בתחום המהנדסים החימיים כאשר משרד האוצר מקציב מטבע זר למטרות תכנון, ובעיקר, עתה כאשר ישנה תנופה של תכניות פיתוח למפעלים הפטרו-כימיים מקציבים להם מטבע זר שעה שתכניות אלה היו יכולות להיפתר לגורם רציני שיוכל לקלוט יותר מהנדסים - דבר זה יכול לשמש פרוזדור לכניסתם של המהנדסים לתעשייה.

הפלוגתה היא מה הגובה בין האחוזים כאשר מוסרים את התכנון החוצה לבין האחוזים כאשר התכנון נמסר לחברות ישראליות אשר בהחלט אפשר לסמוך עליהן. יש חברות שמוסרות את התכנון לחברות בחו"ל ומקבלות חזרה 40% ו-50%. כמובן שהרווחים מ"השפנת" זכות החברות מחו"ל. כאן הייתי אולי זורק רעיון: מאחר והחברות הגדולות בארץ מפחדות מהתכנון בארץ טוב היה אילו היו יוצרים קרן ממלכתי לשמש את הפער בין הסכומים שצריך לשלם לחברות בחו"ל לבין אלה שצריך לשלם לחברות בארץ; אילו היו יוצרים קרן ממלכתית כזו על-מנת איך שהוא לתת גיבוי לחברות הישראליות. זה היה מקל גם על החברות הישראליות שמבצעות את התכנון וגם על החברות הישראליות המוסרות את התכנון לחברות בחו"ל. קרן כזו הייתה יכולה לסייע הרבה מאד ולקחת על עצמה חלק גדול מהתכנון הנעשה בחו"ל.

מ. רוזנר:

לפני שאתחיל בדברי ברצוני להזכיר כאן מה שנאמר בחדר זה לפני שנה, וזאת מבלי להתייץ עם האחרים; הרי נראה לנו שיש קשר בין קליטת מהנדסים ומדענים ואין להפריד כלל בין הבעיות. במקרה הטוב ביותר אומרים שהבית של השכן בוער ומחר עתיד הבית שלי לבעור. נדמה לי שהנושא חופף לפחות ב-90% של הבעיה אם לא ב-100%.

אשר לעצם העניין לגבי כל הדברים שנאמרו בחדר לפני שנה, וחבל שלא נמצא כאן אתנו נציג האוצר, מר קנטרוביץ שאמר בערך את הדברים הבאים: הוועדה נסתה להכניס שינויים די חזקות, עד כדי כך שמחצית מחברות התכנון, או נגיד חלק לא מבוטל מהן קיבלו את הגיבוי של ועדת קנטרוביץ. אני מצטער להגיד עתה שהמלחמה הנטושה עתה היא מעבר לענין התכנון והאוצר, וגם בפגישה שהייתה עם השר בר-לב והיו שם מקלף וארנון ועמיעד - כל אותם הנתבעים העיקריים, ושוב, מבלי לחזור לכל אותן הנקודות ולפלוסים שיש בענין ולכל הדברים המוצאים את ביטויים בחוברת, שהייתה שם ביקורת. אזי, מה שדובר באותה ישיבה אצל שר המסחר והתעשייה, אם מפשיטים את הדברים רואים יפה שהענין עדיין נטוש על סוגיה פרסונאלית. ועדת משנה של הוועדה הבינמשרדית למשרד האוצר ומסחר ותעשייה נתבקשה על-ידי מר קנטרוביץ להגיש את מסקנותיה לגבי המצב כיום. ועדה זו הגיעה למסקנה שאת הפרויקטים האלה יש לבצע פה, כי אי-אפשר שנלך בדרך אבולוציונית מפני שלא כל שנה משקיעים 5 מיליארד לירות בתעשייה. הוועדה שחילקה את הפרויקט של הנגב, את הרחבת בתי-הזקוק ועוד דברים אחרים בוויפה, וכך תעשיית מחצבים. המדובר כאן בשתי רשימות שהדומיננטי שבהן התכנון נמסר לחברה

מ. רוזנר:  
ישראלית והשניה: שהתכנון שנמסר לחברות זרות; ואם לחברה זרה ניתנים 80% והיא מסרה 20% בארץ. אז יש כאן עוד 60% בשעה שאין כאן שוב קור לאציה מבחינת התחכום או הרמה הטכנולוגית. כלומר, יש כאן שתי רשימות של חברות: (1) מוסרת את כל התכנון לחו"ל כמו: מכתשים, בתי-הזקוק חיפה, בתי-הזקוק אשדוד, חברה להימיקלים ופוספטים - כל אלה הן חברות ממשלתיות ש-77% מהתכנון הולך לחו"ל. (2) גם זו רשימה של מפעלים ממלכתיים כמו: חי"ל, כי"ל ופרוטרום. זאת אומרת, ברשימה הראשונה אנחנו רואים מפעלים בעייתיים. אבל הידע ישנו, אלא שזוהי בעיה פונקציונאלית המתבטאת בגישתו של המנהל. אני יכול לומר לכם שמספר מנהלים אמרו לי בכנות: רבותי, התכנון מהווה 8%-5%, אני רוצה לישון בשקט, ואני אינני מוכן להפסיד רגע של שינה; ובעיקר; אם זה סיכון של 5%, או 95% סיכון, כך אמרו לי לצערנו דר' ארנון, עמיד, מקלף ושחם. הם גם מסכימים שהתכנון בישראל זול יותר, והם מוסיפים ואומרים שאם ברטל רוצה לסכן - זה ענינו. זו ההתחלה של הבעיה הפרסונאלית שכך אני קורא לה.

לאור בדיקת הנושא ניתן להעביר 10-8 מיליון דולר שאפילו במונחים ישראליים זה לא מעט שעות, כי זה מהווה כ-400,000 שעות שיעלו בארץ 3,5 מיליון לירות; כך שישנו חסכון של 6,5 מיליון דולר, ואלה שאמרו מהם 5 מיליון דולר העיקר שהמפעל יעבוד. עלי לציין ש-400,000 שעות לחלק ל-1700 שעות למהנדס. גם זה מהווה קליטה של כ-200 מהנדסים לשנה, 200 בעלי מקצוע. נוסף לכך ישנה ערבות שהציוד ייקנה בארץ, כמו שהדבר נעשה בבתי-הזקוק כאשר 60% מהתכנון נעשה בארץ.

הרשימה השניה כוללת חברות תכנון הלומדות את הנושא ואחר-כך מוציאים את התכנון לחו"ל. משום כך אני חוזר ואומר, לצערי, כי הענין הוא פרסונאלי כיון שמפעלים ממלכתיים רבים אומרים שהתכנון יעלה להם עוד מיליון לירות והם יוכלו לישון בשקט. פתאום מליון הלירות הם של אותו מנהל, וכשמפסידים את המליון - הוא של המדינה. עלינו לזכור שכל הקומפלקס הזה הוא מנוף גדול לעשיה, ובעיקר, ש-93% מהתכנון נמצא בידיים טובות יותר בארץ, ואם יכול להיות קצת גיבוי של חברה זו או אחרת בחו"ל, או שדר' גולדברג יוכל לענות על כך טוב יותר מחוץ הנסיון שלו.

כן נאמר לנו בצורה חצי רשמית שבדור שלחברת הנדסה אמריקאית יש לשלם יותר ב-3-2 מיליון דולר מאשר לחברה ממלכתית בארץ. אבל אותו מהנדס שעובד בחברת תכנון בארץ אינו יכול לחיות מ-5000 לירות לחודש, ובעיקר, אם אני יכול לשלם לו רק 4500 לירות. אז יותר פשוט לקחת 5 מיליון לירות ולתת לחברה אמריקאית ותן לא.

הנקודה השלישית שאני רוצה לעמוד עליה זהו ענין הנסיעה חינם לחו"ל. יש כאלה בחברת חשמל האומרים שאצלנו חלק מהתנאים הסוציאליים זה לבקר 4 פעמים בשנה בחו"ל. אנחנו רואים שדבר זה נעשה ב"אל על", וזוהי נקודה חשובה.

אולם, עתה אנחנו רוצים להתריע על הענין שקוראים לו "ירידה", או אי-חזרה לארץ של מהנדסים מצויינים שאפשר לגייס אותם ולהביא אותם לכאן, למרות נשוחיהם האמריקניות. הסכנה הגדולה ביותר היא לגבי מפעלים חיימים ויש כאן ענין בעייתי לגבי התכנון. אולם זהו אפס אפסיים לעומת ענין התחנה הגרעינית מבחינה לאומית, מבחינת סידרי הגודל ומבחינת המשמעות המדינית, כי מה שקובע הוא בסופו של דבר מי מקבל את הקונטרקט לתכנון הראשי. כאשר חברה ישראלית, בליווי הקליינט מקבלת את כל הזכויות וההדרכה של הקליינט - זהו דבר אחר. אזל כאשר חברת דשנים והימיקלים הולכת יחד עם חברת התכנון הישראלית לחברה אמריקנית ואומרת לחברה האמריקנית שבמוזאיקה

מ. רוזנר:

של השחמט שלה חסרים לה דברים אלה או אחרים וכמה זה צריך לעלות, הרי דבר זה הוא שונה מזה שהולכים לחברה אמריקנית ואומרים לה: עשי את כל התכנון וקחי קבלן ישראלי ולחברה האמריקנית לא משנה אם זה יהיה 5% או 75% ציוד ישראלי; ואני טוען שחברה אמריקנית תהיה טפשה אם היא באופן טלפטי תיקח ציוד ישראלי.

מ. שוהמי:

אני חבר ועדת קנטרוביץ. - זאינני מצוי בהנדסת חימיה. אבל אני עד להתערבות הוועדה ביחס אליהם. עלי לציין שבוועדה יושבים נציגי משרדי הממשלה הנוגעים בדבר כמו: האוצר, משרד מסחר ותעשיה, השיכון והעבודה, נציגי אגודת האינג'ינרים כמעט על כל שכבותיה. למשל: הוקמה ועדת משנה המורכבת ממהנדסים שאינם עובדי מדינה, ומרכז אותה מהנדס שעובד בבתי הזקוק והוא הציג בפני הוועדה את הבעיה על כל הביטיה. לא ארחיב כאן את הדיבור, כפי שעשה קודמי. אולם, לפי מיטב ידיעתי האגף למטבע חוץ אינו מאשר חוזים למתכנני חוץ אם לא עברו את טיפול הוועדה.

נוסף לכך, עצם הפגישה שעליה דיבר קודמי עם שר המסחר והתעשיה היתה תוצאה של התערבות הוועדה והתנגשויות עם אותם מפעלים שהם בסופו של דבר צריכים לשאת באחריות של ההפעלה והתקנה. הדבר איננו פשוט מבחינת מיפוי כוח האדם המצוי בארץ. אינני יודע באיזו מידה הוועדה פתרה את כל הבעיות. אבל אני יכול לספר לכם שהיו הרבה חוזים שהועברו לוועדה וזו לא אישרה אותם, או שינתה אותם, או הביאה לדיון לדרג הגבוה ביותר. אנחנו ערים לנושא האיזון של המתכנן הראשי, ולא דווקא בגלל ענין תעסוקת האקדמאים, אלא אנחנו חושבים שטוב יהיה שמעורבות האלמנט הישראלי תהיה מירבית. אבל אני חוזר ואומר שיש קצת מזה וקצת מזה. אנחנו גם ניסינו במקומות שאי-אפשר למסור למתכנן ישראלי לעשות "גוינט פרוג"קט", כלומר, מתכנן ישראלי יחד עם מתכנן לא ישראלי.

בסיכום, אני יכול לומר שאנחנו ערים לבעיה מאד, כי הבעיה מאד כבדה, ואני לא הייתי אומר בצורה פשטנית שמנהלי החברות רוצים לעשות להם חיים קלים ומבזבזים עוד מיליון דולר, כי עצם הקמת התעשיה הפטרו-כימית והפיכתה לתעשיה חימית - זוהי בעיה קשה שצריכה לקחת זמן מסויים. אגב, ברצוני להעיר הערת הפתעה, כיון שהיתה זו בשבילי הפתעה שמנהלדים חימיים אינם עובדים. יכול להיות שחטרה כאן תקשורת בחוליה מטויימת.

מ. ברגר:

אני חושב שהצגת הענין היתה פנטזיונית ולא התרום להבנת הענין, ואני אומר את הדברים ממה ששמעתי כאן ומתקבל הרושם שבחיל רוצים לנסוע לחו"ל ומנהלים אחרים רוצים לישון בשקט - אמרו כאן דברים חמורים למדי; או דובר על 5%-7% של ההשקעה, ומה על כלל ההשקעה והנקודה של אמון. אזי, הצגת הנושא לפי הצגתו כאן מסיטה מהענין, כי אני הבינותי שהנושא הוא קליטת מדענים. כמובן שאפשר להביא חומר על חיל ועל חימיקלים ופוסטפטים שקלטו 100 מדענים שעבדו במחקר ומיתוח ועוד.

היו"ר - ש. ארבל-אלמוזלינו: אנחנו נזמין את מר קנטרוביץ כדי שנדע מי הן אותן החברות המהוות את הרשימה "השחורה" ומדוע אצלנו היחס בין עבודה מקומית לעבודת חוץ הוא כזה שאינו מתקבל על הדעת, נשמע את דעתם ונקיים דיון מקיף בנושא.

א. הורוביץ:

יש בארץ כ-8000 מדענים בסך-הכל. כן יש בלבול בקשר להגדרת הקטיגוריה בקשר לסוג הבעיה המופיעה כאן בכל פעם. לכן, אני רוצה תחילה להגדיר את הבעיה יותר טוב ואחר-כך לתאר מהו הטיפול בבעיה זו ולהביא למצב של המלצות ומדיניות מתאימים. אני חושב שההתארגנות במשרד הקליטה צריכה לתת כיוון מסויים והגדרת הבעיה. יש לחשוב מדוע אנחנו מטפלים בקליטת מדענים בצורה מיוחדת, ומדוע זהו חלק מטיפול כללי בעובדים בכלל ובעובדים אקדמיים בפרט, מדוע יש להפריד בין הקבוצות?

לזה יש שתי סיבות: (1) בעצם מדובר כאן בטיפוס של עובדים, אשר המשק כמובן היום-יומי שלו, כמו: מודעות בעתונים, אינו יכול לדרוש אותם; אינכם יכולים לקרוא עליהם בעתונים, כי הם אינם נדרשים על בסיס כלכלי. אנחנו אפילו קוראים להם יזמים הנמצאים באוניברסיטאות, כי הם חייבים ליזום בשטחים הרבה יותר חשובים, והרבה יותר מפותחים כמו: במחקר וטכנולוגיה. אזי, קודם כל חשוב להתייחס לבעיה כדי שזה יכוון את האפשרויות להתבסס על ידע מקומי ולא שבאים לכאן עם גישות שאינן מתאימות לתנאי הארץ;

(2) המדענים הללו - בהכחנה ממהנדסים אחרים, או אנשים אחרים - הם באים מארצות אחרות כאשר הם מצפים שיהיו אי-אילו פעולות תכנון איך הם יעבדו בסווח המידי של המחר מבחינת השטחים ומבחינת איזה מוסדות עומדים לטפח, כי הדבר חשוב להם מבחינת התכנון האישי. המדען גם אומר שהוא היה מוכן להסתכן ולהכנס לשטח חדש. אבל אין הוא רוצה למצוא את עצמו מחר ברחוב. מדוע המדענים יוצאים לעתונים? כי הם אינם רוצים לצאת מזועזעים, והם יוצאים מזועזעים כאשר הם רואים יזמי-תעסוקה אחרים עושים השקעות בריאות בארץ, או במקום אחר. אזי, ההסבר הוא שהמדענים מצפים שתהיה מסגרת הגיונית של מי שצריך לקלוט אותם.

אם כן, אם נחזור לענין הגדרת הבעיה, הרי מטן-הכל האנשים המגיעים לארץ כמפוטרים פוטנציאליים מהווים 2% שהם מדענים מטן-הכל האקדמיים המהווים 5%-6%. אבל כיון שהם כראי של האקדמיים בארץ מבחינת מידת הבעיה, הרי זוהי בעיה של 500 אנשים חדשים שבאים לארץ מדי שנה. לצערי הרב, לפני שהוקם המרכז לקליטת עולים במדע לא נעשה מיפוי שכדאי להשקיע בהם בצורה מסודרת ולקרוא להם מדענים. 60% באים מהגוש המזרחי והשאר, 30% באים מצפון אמריקה ומדרום אמריקה ואחר-כך זה מתפזר הלאה. יש בערך 150-200 ישראלים חוזרים; יש בערך 300 דוקטורנטים חדשים שגרים בארץ שנכנסים למעגל כל שנה. מכאן תקבלו פרופורציה של הלחץ שבא מצד המועמדים בעין. אבל אין ספק שיש אקדמיים רבים שקיבלו הכשרה ותעסוקה מתקדמת. עליכם לדעת, כי הם יודעים רק לעשות מדע ואין זה חשוב אם הארץ מספיק מפותחת בשבילם או לא.

האנשים שזוהו כמדענים בשנתיים האחרונות הם 1000. עדיין נמצאים בשלבי טיפול 400 מדענים; ומכיון ש-200 מהם נמצאים עדיין בחו"ל, הרי יש 100 אנשים מובטלים המטופלים על-ידי מרכז הקליטה במדע ו-100 אנשים שאינם מרוצים ממקום עבודתם הנוכחי, כיון שאלה מדענים העובדים בהנפים, או צוות הנדסי. מתוך ה-600 שמועסקים טיפלנו ב-250-300 מדענים העובדים ללא כל סיוע של הסוכנות היהודית, או משרד הקליטה; ורובם, 70% מהם מועסקים בסקטור המשקי בדברים כמו: בתי-חולים ובתעשייה. השאר - מועסקים בשירותי הממשלה. התעשיות יכלו לקלוט מספר אפסי של מועמדים חדשים, והם קלטו אותם על בסיס של התקשרויות קלטו כ-200 איש. צפוי שיקלטו עוד כ-100 איש, ו-350 איש עדיין עובדים בסיוע של אותן הקרנות שאחם מכירים.

א. הורוביץ:

מהי הבעיה? האם אנחנו יודעים היום איך לקלוט מדענים? האם יש פיתוח כזה במדינת ישראל שיכול לקלוט אנשים כאלה? זוהי הבעיה היסודית שעליה תמיד ניתנה התשובה על-ידי מדינת ישראל ורק אדגים אותה בכמה מלים: בתחילת שנות ה-60 הוקמו מכוני המחקר כאשר הבסיס לכך היה שהממשלה והמחקר הציבורי יסכימו לפתוח לצדכי מחקר מכונים נוספים לאלה שהיו קיימים: מכון וולקני ואחר-כך הקימו את המחקר הבטחוני, כאשר התמריץ למחקרים הוא המחקר השימושי.

בסוף שנות ה-60 היתה נטיה להקים אוניברסיטאות מעבר לשני המוסדות הגדולים; ואז קלטו האוניברסיטאות עד תחילת שנות ה-70 מאות אלפי אנשים מהסוג הזה. ושוב, באותה תקופה בערך היה עוד תמריץ והוא: היו קרנות מחקר בחו"ל שקיימו את הכוח הישראלי. שיטה זו העסיקה אלפי מדענים. היום אנחנו נמצאים במצב שכל ההסכמים הקיבוציים סתומים והממשלה אינה מקימה מכוני מחקר חדשים; אם כי מדינת ישראל אומרת שהיתה רוצה לפתח כך וכך מכונים. אבל אינה יכולה לעשות זאת. אותו הדבר באוניברסיטאות, כי אין מאגר של תלמידים ויש חשש שהדבר יפסק לגמרי.

מה בעצם המצב היום? דחוף הוא שיהיה פתרון מסויים, כי בכל פתרון מסוג חדש יש סיכונים, ומת שמר רוזנר הציג כאן כפרוייקטים של תכנון, הרי הבעיה איננה של עולים חדשים דווקא, אלא הבעיה היא של המאגר של הרבה מאד אנשים שמקבלים כספים מפרוייקטים מסויים, עובדים במכוני מחקר ונמצאים באוניברסיטאות. אבל לו היה נמצא להם פתרון אלטרנטיבי, תעסוקה אחרת עם קידום; האנשים האלה היו אומרים: גמרנו בסוג זה של עבודה ואנחנו עוברים לסוג אחר.

המרכז לקליטה במדע התחיל בגישושים כיצד לתכנן לאדם הבודד את דרכו כדי שלא ישלה את עצמו, כי היה ברור שהאוניברסיטאות לא יוכלו לקלוט הרבה אנשים מסוג זה; ושהאמריקנים ימשיכו להקציב. לכן היה מאבק על נפש של כל אדם שיעזוב את ההוראה, או איזה שהוא מקום של מרצה ויעבור לדבר לגמרי חדש - זה היה מאבק על הבודד.

השלב השני - אנחנו עדיין לוחמים עם האדם הבודד הנמצא מחוץ למערכת המימסדית, כיון שיהיו לו חיים קשים כיון שאין לו השירותים המתאימים; וכאן ישנה שותפות גורל לגבי אלה שבאו בשנת 1972 ואילך, לכל אלה יש גורל משותף. לכן הקמנו היום קבוצות מחקר ופיתוח. עד היום הקימונו 40 קבוצות כאלה. העקרון של הקבוצות האלה הוא: 1) לרכז יזמים שלא צריכים להוכיח את עצמם אחרי שילמדו שנתיים עברית, אלא הם מוכנים לצאת מהמסגרת הקיימת לעשות משהו חדש. זה באמת בנוי על הסבה מקצועית טבעית, כי לא אומרים לאנשים תלכו לקרן זו או אחרת ואחר-כך נראה מה יהיה, אלא אומרים להם שיש חוסר עבודה ואם אתם מוכנים לשלב את עצמכם - זה עונה על הבעיה שלהם ואין שום סיבה שהם לא יעשו זאת. להיפך, דר' גולדברג אולי יעמוד על כך, כי הם אנשים בעלי עושר במערכת גדולה מאד, כי אם שופטים אותם לפי סטנדרטים אמריקנים - הם מרגישים את עצמם כאחרונים בתור. לכן, זוהי קבוצה מפותחת שיכול להיות שתתפתח לחברה, או יכולה להיות איזו מחלקה בחברה, או מחלקה מסויימת באוניברסיטה, או אולי אפילו מוסד אוניברסיטאי, יכולה להיות מחלקה ממשלתית. לכן, הקבוצות הללו אינן מוגדרות עד הסוף מבחינת הארגון שלהן.

באפריל 1974 הוקמה הקבוצה הראשונה והיום יש כבר קבוצות מוגדרות ועצמאיות לגמרי שהן חברות קואופרטיביות המגדירות על 2-3 יזמים בין אם זה בכרמיאל בגליל הדואגת לשיפור התוצרת החקלאית; ישנן קבוצות כאלה ליד בתי-החולים, ישנן קבוצות כאלה ליד האוניברסיטאות. עלי

א. הורוביץ:

לציין שהפתרון של הקבוצות היה פתרון מתוך פירוש מדוע אי-אפשר להכניס אותם לחוך המימסד הקיים, וכן מיצוי הנסיון של אנשי הסוכנות היהודית, וכאן יושב עוזי נרקיס שדחה לענין זה, וכן פרופ' יובל נאמן שהיה הראשון באוניברסיטה בתל-אביב היכן שהתכנית הזו עמדה במבחן. המספר הממוצע למדענים בקבוצות כאלה מגיע ל-7-6 איש. אבל אלה לא דק מדענים, אלא זהו המספר הממוצע לקבוצות מסוג זה, וכבר אמרתי שהוקמו כ-40 קבוצות כאלה המקיפות 250 איש בערך וישנו קרדיט של שטחים שנחקרו כבר בשטחי יצור ופיתוח שבהם יש כאילו ביקוש לאנשים ואף-על-פי-כן אין תגובה ואין איש מלא ואין חמריץ לאנשים אלה. אם ישנם מקומות פנויים, מדוע שלא יפנו לאנשים אלה, ואם זהו פטנט טוב מדוע אי-אפשר להקים עוד 20 קבוצות כאלה?

התשובה כאן מתחלקת לשניים: (1) העובדות

כיום הן כאלה שעוד לא נוצר משטר ומדיניות מדע שתאמר לאותו מדען-עובד, או שהדקן באוניברסיטה יאמר למדען: אתה איש נכבד, אבל לי אין מקום בשבילך. תבוא אז מדינת ישראל שהיא יותר גדולה מאותו דקן, כי לדקן יש איזה שהוא גבול, ותכוון את אותו מדען מפני שחלק מהבעיה הוא אותו אי-אימון שקיים ושל חוסר דרך כללית. לא נעשתה כאן כל הסברה, כי אם האוניברסיטה אינה יכולה לקלוט יותר אנשים, אפשר להגיד לאנשים אלה: ראו, יש בפניכם אפשרויות אחרות. אני הושב שישנה דרך וממתנים את מה שקורה באוניברסיטאות, כי המדובר הוא באלפי אנשים הנמצאים באוניברסיטאות במצב של אבטלה סמויה, בשעה שהעולים האלה מהווים קבוצות קטנות.

(2) ההצלחה של הקבוצות האלה מבחינת

הכניסה לתכנון וקבלת עבודות בתעשייה - כל השטח הזה עדיין איננו ברור, כי לא ידוע מה ההמשך, וענין זה עדיין לא סודר; וכאן אנחנו מתקשרים לדיון הכללי והוא: מה אומרת מדינת ישראל לגבי הידע. האם תינתן עדיפות מבחינת ההתקשרויות, מבחינת מסחר ותעשייה לאנשים אלה? התשובה העקרונית היא: כן! אבל אין מדיניות אופראטיבית ולא ברור איך לעשות את זה.

אם אני מזכיר כבר את משרד מסחר ותעשייה בענין זה של קליטת מדענים, הרי עלי לציין שהלכנו לקראת מערכת מפותפת שהיא גם על דעת משרד מסחר ותעשייה שישב המדען הראשי של משרד מסחר ותעשייה עם קבוצה כזו שראויה לכך, כי יש כאן ליצור איזו שהיא שיטה לסיבסוד מחקר ופיתוח ועד לחמריץ של התפתחות, כאשר כל הזמן בודקים את אותן היוזמות, וכאשר הטווח של מדיניות כזו הוא לשנתיים וממשיכים ומדברים על 5 שנים, וכאשר העיצוב של אוכלוסיה כזו הוא 10 שנים, או 15 שנה, וזה גם הטווח מבחינת המחקר ותמוה שעוד לא נעשה דבר בשטח האמור; כלומר, צריכה להיות החלטה מדינית האם מדינת ישראל באמת צריכה מדענים, האם זו תהיה מדינה מודרנית, או לא? והאם הקבוצות האלה אינן צריכות להביא לבדיקה הדרך לשינוי המדיניות, או להתווית מדיניות.

אני אמרתי בתחילת דברי שנדרשת הסברה

רחבה יותר מה באמת נדרש באוניברסיטאות, מבחינת הטיפול בכוח האדם המדעי שמבוקש של האנשים שרוצים בהם, מבחינה זו אנחנו צריכים ליצור רג'ים של פיתוח; אנחנו צריכים לומר לאנשים כאלה מהם הצרכים שלנו, צריך לומר לאנשים שמדינת ישראל אינה מתכוונת לפטר אותם, ואיפכא תלויים בחמריץ של דקן זה או אחר. כאשר דיברתי עם פרופ' וורנל התברר שמדובר כאן על גידול של מדענים, ואלה אנשים המוכנים גם לנטוע עצים. אבל המדובר כאן הוא אם אפשר יהיה להיות כאן, המדובר באקלים מדעי, והאם מדינת ישראל שבה עושים דברים חשובים, חייבת לייצב את הקריירה של אנשים בודדים. מדוע באמריקה מציעים לאותם מדענים חוזים ל-5 שנים ולא לשנה אחת כמו בארץ?

א. הורוביץ:

יש לנו שני סוגים של מדענים ללא תעסוקה:  
1) כאלה שטרם נכנסו לתעסוקה שהם מהווים בסך-הכל קבוצה של 100 איש שביניהם יש כאלה שיש להם קשיי תעסוקה, אבל זוהי בעיה אחרת; 2) ישנם כאלה שפנו אלינו ועובדים, אבל חושבים שלו מדינת ישראל היתה חושבת אחרת היה להם מקום עבודה אחר. אבל הם נכנסו לעבודה מחוטר ברירה, או מסיבות משפחתיות. 3) ישנה גם קבוצה שלישית זו המונה 150-200 איש - אלה אנשים הנמצאים במקום הלא נכון, אולי הם אפילו מלמדים באוניברסיטאות, אבל הם יודעים שלא רוצים אותם, ומר גולדברג שעסק בבעיה זו יוכל להטביר אותם. המצוקה של אותם האנשים היא חמורה ביותר; חלקם אף פנו לעבודה ושואלים מדוע אין מזמינים מהם עבודות. הגיל הממוצע של אנשים אלה הוא 40-45 שנה, כאשר הגיל גבוה יותר יש ביניהם אנשים שהגיעו להישגים.

ע. נרקיס:

אני רוצה להגיד לחברי הוועדה הנכבדה  
הזו שהנושא הזה הוא כל-כך מסובך ויש  
בעיות קשות שאינן ניתנות לפתרון ברור ובהיר; והקשיים נובעים לא רק ממה שחסר במדינה שאפשר לחשוב מחוסר מסירות או טיפול, אלא הקושי להתגבר על הקשיים נובע מכך שהמדינה היתה צריכה להיות לפחות בת 10 מיליון תושבים. יחד עם זאת, ביום ירושלים בשנת 1973 ישבה הגב' גולדה מאיר עם 20 מדענים במשרדה במשך 7 שעות ודנה ונאנחה על המצב, כי היו אלה יהודים שבאו מברית המועצות - וכל הנסיון להכניס את שר הקליטה ויתר הגורמים האקדמיים עלו בתוהו - והסתבר שחלק רציני מאותם פעילי עליה, פעילי המלחמה בשלטונות ברית המועצות הם שהגיעו אלינו ואלה היו המדענים לביץ' וורנל; ואז היה ברור לראש הממשלה שאם העניין לא ייפתר לא יבואו אחרים בעקבותיהם. על רקע זה דנו חברי 7 האוניברסיטאות וחברי הסגל האקדמי, כי העולים האלה מתאימים לכל משרד ואינם מוצאים עבודה והגיעו לחו"ל. אינני יודע אם ברבע זה נפתור את הבעיות האלה, וגם אז לא יכלו לפתור אותן.

אז הוחלט להקים במסגרת משרד ראש הממשלה מרכז לקליטת עולים במדע - זה היה השלב הראשון. היתה שאלה מדוע מרכז זה צריך להיות במשרד ראש הממשלה והחלטת שהוא צריך להיות במשרד ראש הממשלה כיון שישנם גם מדענים ישראלים שצריך לקלוט אותם ולא לשלוח ישראלים לחו"ל. לכן הוקם המרכז במשרד ראש הממשלה. היה כסף, והוקצב כסף שהיה מונח זמן מסויים ללא תעסוקה. כיון שלא היה המכניזם להפעלת העניין. עבר זמן-מה והוקם המרכז והמכניזם. היתה ועדה במשרד ראש הממשלה שנקראה "המועצה למחקר ולפיתוח" ובמועצה הזו קבעו את גורלם של המדענים שהאחד ילך לאוניברסיטה והאחר - למקום אחר, למדע, לא שהמדע כרוך רק באוניברסיטה וכך הלאה.

עבר זמן מסויים וגם הוועדה של הסוכנות היהודית שטיפלה בכך קיבלה נתונים שמקבלים לא רק מאתנו אלא גם מן הגורמים האחרים שהצביעו על הצורך בהקמת הקבוצות ומדוע לא להקים קבוצות נוספות. אנחנו נגשנו לעניין זה בכל המרץ והכוח, והיו זיקוקין לכוח רב ולמרץ רב, והיו גם כידונים וקלסונות כדי לשבור את הקירות שאנחנו די משופעים בהם, וזה לא שייך לגוון מפלגתי זה או אחר. אך הקבוצות הוקמו והצילו את המצב במשך תקופה מסויימת, ואפילו נתנו עדיפות לאוניברסיטת בן-גוריון בבאר-שבע, ורוב הקבוצות הוקמו שם. כן שאלנו את עצמנו אולי כדאי להקים קבוצות כאלה ליד בתי-החולים. נדמה לי שמה ושמ הוקמו קבוצות כאלה, אבל לא מספיק.

אבל אז נצבנו בפני הבעיה הברורה והיא:  
יש כסף לקליטתם של העולים-המדענים, יש קרן לקליטת מדענים במדע ובניגוד לקריטריונים המקובלים, למשל: מתמטיקאי בדרגת נכות של 85% בנקודה מסויימת הוא לא התבייש לבקש דמי שבתון בחו"ל - זה היה הקריטריון והכסף נמצא והכסף קיים עד היום. אבל השאלה היא מה יהיה בעתיד? זו השאלה וזה הרקע;

**ע. נרקים:**

ושוב, שזה בכוחנו לעשות - זה ברור, כי אחרת לא היו צריכים להקשות ואם הם אינם רוצים ללכת לאוניברסיטאות שלא יילכו, אבל גם אין רוצים לקבל אותם כאשר ייגמרו השנתיים, ובעצם משלמים להם כסף סוכנותי. לכן, יש לבוא בהצעות. אזי, תחילה דובר על האוניברסיטאות ואחר-כך על התעשייה בארץ. אולם, איננו דנים פה על מצב התעשייה בארץ. יש רק לציין שמספר מפעלים מועט משקיע כספים במחקר ופיתוח, אינני יודע מדוע, אבל זוהי עובדה. משום כך ניסינו להקים בתיאום עם משרד מסחר ותעשייה מחלקות למחקר ופיתוח בתוך המפעלים; ניסינו לעשות זאת ב"עסים", ולמה דווקא ב"עסים", כי המון חימאים שוטטו ברחובות. אבל אני לא חושב שהצלחנו בזה; ניסינו לעשות זאת ב"אורמס" שביבנה, ומתוך סימפטיה אלינו הוקם איזה שהוא גרעין. אזי, למעשה, עם ישראל אחראי להקמת מחלקה של מדענים במחקר ופיתוח, וזה ענינו הפרטי, ואני ברגע מסויים שבעתי מהענין הזה. היום אני רואה אותו אחרת וחושש שדרכנו לא תהיה נכונה אם נלך רק לכיוון האוניברסיטאות שהן לא צריכות מסוג זה הרבה. לעומת זאת, אם נלך לכיוון התעשייה יהיה זה יותר נכון. אבל שם יש צורך בטיפול פסיכולוגי. זאת אומרת, צריך לשנות עמדות ולדעת שזה משהלם אם מקימים בתעשייה מחלקות למחקר ופיתוח.

**ישנה עוד נקודה אחת ובה אני רוצה**

לסכם: אני חושב שהענין מאד דחוף, ואינני עוסק כאן בסדר-היום ובהצעות לסדר-היום, כי אין לנו זמן לכל זה. אנחנו יכולנו לדון אם יתכננו את התחנה הגרעינית חברות ישראליות או אמריקניות. אבל היום כבר ברור שאלמלא שגיונותיננו בצה"ל לא היה לנו היום הכפיר. מכאן אני מגיע לענין המדענים ולמצב בשטח: חייב כאן להיות טיפול דחוף ומדוע? מכיון שבין פעילי העליה ישנם רבים מהם אינטלקטואלים גדולים ומספר מדענים גדול ויש לתת להם את התקוה שמצבור המרץ, והעוז והחוצפה לריב עם שלטונות ברית המועצות מוכרח למצוא את פתרונו כאן, כי אחרת - גם מה שיש לנו עלול להעצר.

**א. הורוביץ:**

באוניברסיטת באר-שבע עדיין יכולים לשלם לאנשים. שם היתה פריצה גדולה קדימה והקימו 8 קבוצות. אבל לדוגמה אני יכול להביא לכם שבאוניברסיטת תל-אביב לא הוקמה עדיין אף קבוצה ובירושלים הוקמה קבוצה אחת שהיא עדיין בשלבי התפתחות.

**א. גולדברג:**

אני בהחלט מסכים עם דברי עוזי נרקים שהבעיה דחופה. מאחר ועזבתי את הטכניון יש לי די זמן לחשוב על הבעיות ולחיות עם העולים בצפון הארץ. הועלתה הצעה שאני אראיין את כל המהנדסים העובדים בטכניון והנמצאים בסביבה. שם יש כ-120 איש. נדמה לי שאני נמצא כעת באמצע הדרך. אני מוכרח להגיד שהבעיה מעניינת במיוחד, ואני חושב שיש הרבה אפשרויות לפתרון כלכלי. מאחר ואני מטפל כרגע בסקטור הקל ביותר מבחינה מדעית, כי אני מטפל באלה העוסקים במדעי הטבע ומהנדסי טכנולוגיה - זהו שטח קל יותר מאשר מדעי הרוח.

**עליכם לדעת שבטכניון ישנו סגל קבוע של**

מהנדסים המונים 600 איש מהם 500 מדענים. אבל עליכם לזכור, כי השיטה ברוסיה היא אחרת לגמרי מזו הנהוגה אצלנו למשל: שם יש מוסד להשכלה גבוהה איפה שמלמדים; שם המחקר לא כל-כך חשוב. אחר-כך יש שם מכוני מחקר, אשר רוב רובם של העולים עבדו במכונים אלה ברוסיה ולא לימדו. אחר-כך הקשר בין מכוני המחקר התכונן והתעשייה לא כל-כך קרוב, כי למעשה, למשל: מדען שהיה אחראי על כל התכנון של מפעלי חומצה גפריתנית ברוסיה המונים 300 מפעלים, מועל כזה אף פעם לא ראה מפעל בעיניו. וכאן תרשו לי קוריוז מעניין: בשנת 1951 אנחנו

א. גולדברג

בעצמנו תכננו את מפעל החומצה הגפריתנית בארץ שהיה אז הגדול בעולם. בשנה זו קיבלנו את כל התכנון מארה"ב בשעה שאז בנינו 70% של התכנון וכל הציוד נמצא בארץ. אבל לא היה לנו מטבע זר כדי לשלם עבור כל הדברים האלה.

אזי, דעתי היא ש-20-30 מדענים ייקלטו בסולם האקדמי בטכניון, כי כאשר אני זרקתי את הרעיון לאיזה שהוא דקן הוא השיב לי: אין לי תקן; אזי כאשר אני אומר לו: נכין תקן לקבוצות עבור התעשייה; על כך משיב לי הדקן: יהיה בזה משום הפסד לפקולטה. יש לזכור שאנשים אלה מאד מתקדמים בשטחים רבים כמו: מטלורגיה, הנדסת חומרים; פיסיקה של חומרים, כימיה כבדה. הם אינם מתקדמים במחשבים ובאלקטרוניקה. אבל הם מתקדמים במיכשור ובגורמות של ארגון הבניה - דבר שאצלנו בארץ אנחנו יודעים שהוא איננו מתקדם.

בניה, שייקלטו מתוך ה-100 איש אלה כ-30 איש. מתוך ה-100 האחרים יש 4-5 מקרי סעד כמו: אדם בגיל 65 עם מחלת לב, הרי כאן הפתרון יהיה צריך להיות ממש פתרון של סעד, אנחנו מוכרחים להבין זאת, ויש מקרים כאלה וארץ שקולטת עולים מוכרחה לדאוג להם. אני משתדל לארגן כמה קבוצות מאנשים כאלה, אולי זו תהיה הקבוצה שתדאג לחסכון בדלק ואני חושב שהקליטה יכולה לשלם בעד עצמה, כי אם אנחנו נחשוב ונתכנן את הדברים בצורה המתקבלת על הדעת, כי אני מודאג מאד מההתנהגות שלנו. אנחנו נוהגים כאילו היינו ארץ ערבית, כי מה עושים הערבים? הם קיבלו בחו"ל את מה שאנחנו עשינו בשנת 1959 בשביל חברת "שטרן ורוג'רס", וזוהי ממש שערודיה.

כן יש לזכור שהרבה מהבעיות הן בעיות פרסונליות. אבל כיצד אפשר לחשוב על בעיות פרסונליות, כאשר הממשלה היא בעלת המפעל. ניקח למשל, את הקבוצה העובדת על החסכון באנרגיה, כאשר המימון הוא של משרד הקליטה ומשרד מסחר ותעשייה ושנה וחצי נלחמנו יחד עם מר בן-דוד שאנחנו מוציאים 800 מיליון דולר לשנה על דלק ואפשר לחסוך בזה. אחד מ"ההוביס" שלי זו ועדת המחירים, וכאשר הגיע אלינו ידיעה שמפעל מסויים מוציא 100 מיליון דולר על דלק ביקשתי מיטורי יעול, החליט המפעל שלא כדאי לו לבקש את תמיכת הוועדה ולא הגיש הצעות ליעול. אנחנו בענין החסכון בדלק התקדמנו ביותר וראינו שאפשר לחסוך ב-10% דלק אם אנחנו נעבוד כמו בארה"ב. אנחנו ארגנו כאן קבוצה של 9 מדענים שבטכניון לא ידעו מה לעשות אהם, כי הם גמרו את השנתיים שלהם שם. אבל לדאבוני, הם לא נוצלו כראוי וברוב המקרים שנתיים אלו מביאות לאכזבה מכיון שראשי המחלקות שם רואים בהם מקרי סעד וחושבים שצריכים לחת להם משהו לעשות, אבל לא משהו רציני. אם כי אינני מאשים אף ראש מחלקה באוניברסיטה, כי המדובר כאן במישהו שעובד 70 שעות בשבוע והוא צריך לארגן ולחקור - זה קשה. כאשר הוא ידע שכאן יש סעד - הוא לא צריך לדאוג לאיש. אזי באה ההצעה להקים ועדה לחסכון באנרגיה שתהיה בהאום עם המרכז, והיא יכולה לשלם את הוצאות הקליטה על-ידי החסכון באנרגיה.

אותו הדבר לגבי התכנון של מפעלים חקלאיים. אני דיברתי עם כמה מדענים שהם מהנדסים מעולים שעבדו שם במכוני מחקר, אני נתקלתי באנשים שכלל לא ידעו עליהם שהם בארץ שיכולים להיות לנו לנכס. למשל: בא אלי פיסיקאי אחד שהוא מהנדס והביא בפני תכנית להפרדת עפרות. אחרי מאבק קשה נתנו לו ולעוד 3 אנשים לעבוד בפוסטפטים והם פיתחו את הידע שנמצא כרגע בידינו לגבי הור החר. בהתחלה דובר שאנחנו נפתח כאן את הידע בענין זה. אולם אחר-כך שלחו את הענין לארה"ב שם יפתחו את הדברים; או ישנו פרוץ כוגן שהיה אחראי ברוסיה לטרנספורמציה של חומרים. עתה הוא מייצג לחברה צרפתית המספקת ציוד לישראל. הארץ היא כביכול ארץ של לום. אבל אנחנו מוכרחים להיות קשוחים ולראות שהמפעלים בארץ יבצעו את התכנון בארץ, כי נכס זה הוא לא רק לגבי היום מפני שאנחנו בשנת 1951 עשינו את התכנון. אמנם הדברים

**א. גולדברג:**

והתכנון משתנים. אבל בינתיים זהו מפעל שעומד עדיין, ושהקימונו אותו עם משרד תכנון ו-80 איש הושבנו לעבודה. זוהי שיטה מקובלת שמביאים מומחים מאמריקה וסביבתם מקימים צוות - גם דבר זה יכולנו לעשות, כי כדאי לשלם לאיזה שהוא מומחה אמריקני אפילו 100.000 דולר ולהקים סביבו צוות של 80 איש; אפילו לו היינו מזמינים למפעל ישראל איזה שהוא מומחה שהיה מתחיל לעבוד כאן, ואני משוכנע שהוא היה גם נשאר בארץ. אני חושב שיש חוסר חזון בכלל וחוסר חזון לגבי העתיד - דבר שהוא לפעמים מפתיע.

אני חושב שכעת ישנה אפשרות לעלות על מסלול של מדינה מפותחת על-ידי-כך שיש לנו מדענים ומהנדסים מעולים, רק לו ידענו איך להשתמש בהם. לי ברור שכל הבעיה של השוק המשותף היא הבעיה אם אנחנו נהיה יעילים ומתקדמים, כי אם אנחנו לא נהיה יעילים ומתקדמים יהיה עלינו למכור שעות עבודה בזול. זאת אומרת, אנחנו נהיה עוד מדינה לבנטינית, פרט לזה שאין לנו דלק ולהם יש. ישנם עוד דברים שמדענים אלה היו יכולים לפתור לנו. אולם, אין לנו רשות לאנרגיה. הגיעו אלינו שני עולים מרוסיה שהיו אחראים בכל רוסיה על השימוש במודלים מתמטיים. עולים אלה עלולים גם לרווח שאנחנו מבזבזים הרבה אנרגיה, ולמרות שהם עברו את הבדיקה הבטחונית הם עדיין אינם עובדים. וזאת, בשעה שאנחנו הקימונו בארץ מודלים מתמטיים לאורך. לכן, אני חושב שיש חוסר ניהול טכנולוגי בקרב אלה שמחליטים בעניינים אלה.

**ה. איזקס:**

נתקלנו בפרוייקטים לאומיים גדולים מול הסיכון הרב שבדרך כלל מבצעת חברה את הפרוייקטים ולא מוסד, כאשר 80% של הכסף לביצוע הפרוייקט הוא כסף ממלתי. התקציב לשנה הבאה הוא 40 מיליון לירות לביצוע הפרוייקטים האלה. התנאי האחד והיחיד לקבלת פרוייקט כזה הוא: המפעל מחוייב להעסיק 50% מן הצוות עולים חדשים, או ישראלים חוזרים. ב-11 מפעלים יש לנו כבר כ-80 עולים חדשים המועסקים בפרוייקטים לאומיים; וזאת, בטווח ארוך, כלומר, לא לשנה או שנתיים, אלא ל-3-5 שנים בתקופה שבגמר הפרוייקט של מחקר ופיתוח הם ימשיכו בפרוייקטים חדשים ובתיעוש האיזור וביצוא.

למשל: אתה הזכרת את "אורמט" - זהו פרוייקט לאומי של 12 מיליון לירות; הם הציעו לפתח טורבינות ולספק כוח חשמלי לאיזורים מרוחקים ולארצות מתפתחות; ישנו פרוייקט לאומי גדול ל"הדיראן". להקמת מרכזיות טלפונים, אשר גם הוא מיועד לארצות מתפתחות; ישנו פרוייקט אחר של "אלטיד" המייצר דברים לשימוש בבתי-חולים ובענייני רפואה אלקטרוניים. יש תשתית למחקר ופיתוח תעשייתי בנגב בשיתוף עם אוניברסיטת בן-גוריון. שם ישנה הקבוצה הגדולה ביותר של המדענים המונה כ-30 עולים חדשים, וזאת במסגרת פרוייקט לאומי שלנו. התקופה שלנו שבטווח ארוך נוכל לזוז בכיוון זה שארה"ב הולכת בו והוא: שם 80%-90% של המדענים מועסקים בחברות מסחריות ולא במוסדות, כי אז המדענים לא רק אקדמאים אלא גם יצרנים. זה מה שאנחנו עושים. אבל זוהי רק התחלה ובשנה הבאה יהיו עוד יותר מפעלים כאלה.

**ע. נרקיס:**

כל המדענים שמועסקים כרגע מקבלים תקציבים בנוסף לכסף הזה, כי המדענים העולים החדשים המועסקים כרגע מקבלים את תקציביהם מהקרן לקליטת עולים במדע, על-מנת להעסיק כך וכך אנשים לתקופה מוגבלת.

**א. הורוביץ:**

אולי יעניין את הוועדה לדעת מהי קבוצת המצוקה בקרב אוכלוסית המדענים;

**א. הורוביץ:**

והדבר השני שאולי יעניין את הוועדה לדעת הוא: מה בעצם נדרש מבחינה טיפולית בענין זה, ולא רק להעלות רעיונות, אלא כדי לפתור את הבעיה. אזי, הקבוצה הבעייתית ביותר הם הפסיקאים העיוניים. אמנם גם בטכניון ישנם כאלה. אבל אלה הם האנשים שקוראים על הצרות שלהם בעתונות שמבחינת ההרגשה הם לא ירגישו טוב, אלא אם ייעשה תכנון מתאים, כדי שהם יוכלו למצוא לעצמם מקום מתאים. אלה אנשי מדע הרוצים לתרום באיזו שהיא דרך ובאיזו שהיא צורה בטיפול בבעיות ציבוריות בצורה יותר פשוטה.

אשר לדרכי הטיפול בפסיקאים העיוניים - אני בכוונה מזוהר ואינני מוסיף על מה שאמר דר' גולדברג. אבל נראה לי שלגבי הפסיקה העיונית חסרה כאן חוליה בין הידע התיאורטי של המדענים לבין אלה שמזמינים את העזרה. אנחנו רואים את המדענים בצורה כזו שאם הם לימדו שם - שילכו ללמד. אבל אנחנו שוכחים שאלה הם חלק מהעולם האקדמי של ברית המועצות, ואולי אלה הם החסרונות של השיטה. מכל מקום, אנחנו מתכננים את בניית המודלים ורואים בהם פתרון לטווח ארוך. אולם, גם כאן, המרחק המדהים בין אותה קבוצה כמו וורנל לבין קבוצות המדענים הבודדים, כי גם בברית המועצות זו קבוצה של 10-15 איש, זו קבוצה שהיא בכירת המדענים, וכאן אין להם תשובה, אין לנו תשובה להם.

לכן, כדאי היה שיימצא סידור כזה כמו בתחום החקלאות בשעתו כאשר רצו להכניס ידע למושב, או לסקטור מסויים בחקלאות - אז יש צורך באנשי ידע שיתרגמו את מה שעושים במעבדה. אנחנו זקוקים לאנשי ידע מקרב הצעירים המסיימים את מוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ לעשות עבודה בטיפול ובתדרוך אישי; וכל קבוצה כזו תעביר את קבוצות ההרצה, כי הן זקוקות להמון טיפול והמון רצון טוב. אני חושב שזה יכול להיות לאתגר למרכז לקליטה במדע, ובעיקר, אם מישהו רוצה לבסוע לחו"ל, לארה"ב, להשתלמות, וישנה אלטרנטיבה שהוא ישב וילמד ויראה איך מדינת ישראל יכולה לעשות משהו, כי בלי האנשים שיטפלו באנשי הידע, הרי לצערי, ישנם רבים הנפלטים מחוסר טיפול מתאים בהם וישנם הופעות שדחקו אותם.

**א. בן-דוד:**

אני כבר בתחילת הישיבה אמרתי שאנחנו עדיין לא סיכמנו את הדברים. אבל אם

הישיבה הבאה תקבע לעוד מספר שבועות - אנחנו נוכל כבר לדון על התכנון.

**י. יודין:**

נפל בתלמי להפגש עם האנשים עצמם שהם נושא הדיון שלנו. החילה אני רוצה להעיר

ולומר שאנחנו קיבלנו כאן מתנה מהשמים למשק הישראלי, כי אם אני רוצה לחשב מה היתה החשקעה הדרושה למשק הישראלי לו היינו צריכים להקים קדר זה של אקדמאים שהגיע אלינו בשנים האחרונות - אני חושב שאתה מגיע למספרים אמטרונומיים; והאוצר הזה איננו מנוצל כראוי.

כאן אני רוצה לשאול: (1) אנחנו כולנו

יוצאים מתוך הנחה שהמשק הישראלי מכסיר תכניות במספר רב יותר של מדענים ושל אקדמאים, ובעיקר, כאשר אנחנו יוצאים מתוך הנחה שאחוז האקדמאים צריך להיות 7%-8% - ואני נוקט במספרים ששמעתי בחודמנויות - מה לדעת האנשים העוסקים בדבר, אמנם מזווית ראייה של הקליטה. אבל מה הדאגה לבנות את כלי התכנון למשק הישראלי שיהיה מסוגל לעמוד במשימות של קליטת מדענים, ובעיקר, להענות לצרכי הטכנולוגיה החדשים.

(2) אני יוצא מתוך הנחה, כמו שאמר מר

נרקיס, שכדי לפתור את כל הבעיה אנחנו צריכים להיות עם של 10 מיליון חושבים,

י. יודיץ:

אולם, מדינה שמדברת על יצוא, האם אינה יכולה לתכנן יצוא מדעי במקום לשלוח אנשים לחו"ל ללמוד את הדברים, להביא למידה, או אמילו לשלוח אנשים במכוון לחו"ל כדי שיעבדו אצל זרים? נוסף לכך, וציינו זאת כבר, הרי ניתן לכפות על המשק הישראלי שיזמינו את התכנון מה; ואין צורך לעבד תכניות של הקמת מכוני מחקר, אלא יש לעשות יצוא של המדע בענפים השונים מתוך הערכה של צרכי המשק העולמי; ואינני רואה כאן כל הבדל אם ישראל מזמינה 70%-80% מכלל הידע שישראל זקוקה לו בשעה שהיא עצמה מסוגלת לרכוש לעצמה מקום של מייצאת תכנון מדעי.

(3) מה לדעתכם, האנשים העוסקים בכך במשרד הקליטה ובסוכנות היהודית, מהם השינויים הארגוניים הדרושים כדי להגיע למבנה ממסדי כזה שהוא כולו יעבוד למען המסירות והמאמץ, ללא שפיכות דמים - תניחו הכל על השולחן.

ה. שמעוני:

אני מבין שישנה בעיה של קליטת אקדמאים שהיא בעיה בפני עצמה. אבל נדמה לי שהמדענים נופלים קורבן לבעיה הזו שהם באמת מתנה. אבל יש קשיים לקלוט אותם מדענים. אבל יש לי רושם שיש כאן עדיבות בין קבוצה לקבוצה, בין אלה שאתה מחשיב אותם לגבי העבודה לבין קליטת אקדמאים. שמענו שיסנן הגדרות שונות לגבי קביעת הקבוצות, והדבר הוא אלטטי. אזי, אילו היו לוקחים את המדענים ואולי עושים להם הסבה מקצועית, כי אני חושב שמרבית התחנות הגרעיניות מאוישות על-ידי אקדמאים ולא מדענים. לכן, אני חושב שאולי ישנה כאן בעיה של הסבה מקצועית. ולדעתי, קודם כל צריך היה לבדוק בדיוק מי הם האנשים הנכללים בקטיגוריות של המדענים, מתוך הנחה שהם לא צריכים להקלט באותן הקבוצות של האקדמאים, או שיש לקלוט אותם לאו דווקא באותם המקצועות שהם מוכנים לעבוד בהם, כי לעניות דעתי הקבוצה של המדענים היא הרבה יותר קטנה מזו ששמעתי עליה.

א. הורוביץ:

הלוואי ויכולנו לחשוב שזו הבעיה. אבל המדובר הוא באנשים שקיבלו הכשרה מדעית, כי אנחנו מוצפים עם אנשים המבצעים פרויקטים באוניברסיטה, או בעצמם מבצעים זאת. כך שהלוואי ויכולנו לחשוב שאלה אנשים רגילים. עליכם לדעת שישנה קבוצה של אנשי מחקר המסננת אנשי מדע אלה ובודקת אותם תוך שנה שלמה. בכל מדינת ישראל ישנם כ-8000 אנשי מדע, מהם פנו אלינו כ-1000 אנשי מדע, אשר כ-600 מהם מועסקים. אבל אקדמאים יש במספר הרבה יותר גדול שעולים לארץ.

א. אבטביץ:

לדעתי, יש פרטנר לקליטת העליה זו הבעיה הרוסית. היום כל מי שחושב שהוא צריך לבצע משהו הוא מיד מוציא מכרז בינלאומי. לכן, אני רואה את שורש הבעיה בצורך איך להגן על המוח היהודי, איך להגן על המטבע הזר של המדינה, איך לעשות כך שכרטיס הנסיעה לחו"ל לא ימשוך את המדענים - זו הבעיה. אני יכול להביא רק דוגמה אחת ולומר שהוציאו מכרז בינלאומי להקמת משחטה וכבר אין אף אחד בארץ שיכול להקים משחטה ויש צורך להביא צוות מארה"ב. אזי, אינני מדבר כבר על מוסדות ההשכלה הגבוהה. אבל הבעיה שלנו, כפי שאני רואה אותה, היא איך להגן על המוח היהודי שלא יתבזבז ולהגן עליו. לכן, לדעתי, עלינו להחזיר את ביצוע הפרוייקטים למוח היהודי בארץ ולא לאפשר להביא צוותות מחו"ל, אולי נוכל לתרום ולהחזיר לעצמנו כל מה שאנחנו יכולים לתרום. אנחנו חייבים לזכור, כי

א. אבטבי:

אין לנו משאבים טבעיים רבים. לכן, עלינו לחדד את הידע שיטתנו, וכל מה שנחקר עדיף על-פני קניית ידע. אזי, אם נוכל להחזיר לעצמנו את הביצוע - נוכל לקלוט את כולם.

מ. דרובלס:

לדעתי, כל מדינה בעולם שואפת להגדיל את מספר המדענים. עם ישראל בורך במדענים רבים ואינו יודע איך לנצל את הברכה שהעם הזה קיבל. אזי, אם מדובר על הזמנת פרויקטים על-ידי משרדי הממשלה, או יוזמה פרטית - הכל רצוי להזמין פרויקטים בחוץ. אני משוכנע שמדינת ישראל יודעת לעשות ולבצע פרויקטים אלה טוב יותר. אולם, יחד עם זאת, משרד הקליטה אינו ערוך לטפל בבעיה הזו של המדענים. (קריאה: הוא נערך עתה). לדעתי, רצוי היה לחשוב אם לא כדאי היה להקים אגף ליד משרד ראש הממשלה, ואם ישנו אגף כזה - להעביר אליו את כל הטיפולים, כל הסמכויות, עם השינויים, על-מנת שאפשר יהיה להתמודד עם הבעיה הזו, וכדי שנוכל להכפיל את מספר המדענים במדינת ישראל. אני גם משוכנע שאם אנחנו נפנה לעם היהודי בעולם שיבוא למדינת ישראל וימצא את האתגרים המחאימים, יבואו אנשים ויוותרו על דמת החיים על-מנת שיוכלו לתרום את תרומתם למדינת ישראל. גם את שאלת המהנדסים אפשר יהיה לפתור. אבל, העיקר, עלינו להעריך לקראת דבר כזה. יש לרכז את כל העניינים האלה ביד אחת ולהקציב את המשאבים הדרושים. אם נדע להתגבר על הבעיה הזו - נוכל להתמודד אתה.

ע. נרקיס:

הדברים שאמר חבר-הכנסת יודין הם מאד רציניים ונכבדים. אולם, אין הם שייכים למשרד הקליטה, או לסוכנות היהודית. ישנה אחריות ממלכתית לקליטת עולים והיא: במשרד ראש הממשלה יש ועדה שקוראים לה: המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח; אני הייתי ממליץ בפני היושבת-ראש להזמין את יושב-ראש המועצה, ד"ר אליעזר טל.

א. גולדברג:

עלי לציין שזה 3 שנים לא קראו למועצה זו. אני דיברתי על יצוא ידע. אבל נדמה לי שאין כל אפשרות לדבר על יצוא ידע, כאשר אנחנו כל הזמן מייבאים ידע, איך אנחנו רוצים שארצות אחרות יקנו אצלנו ידע.

א. הורוביץ:

אשר לדברי חבר-הכנסת יודין - עלי לציין כי קשיי הידע הם בקבלת הפרנסה מפני שהידע המדעי שייך לכלי שאתה לא יכול להחזיר. זאת אומרת, שכאן זאת איננה שאלה של הקמת מכון ליצוא ידע ובזה קצרת את התהליך; אלא ממה שאתה יכול להתפרנס אתה מתרגם ליכולת שלך.

ישנן כאן שתי שאלות חשובות: 1) מי צריך

לבנות את כלי התכנון - אני חושב שאת השאלה הארגונית יש להעביר לדיון ממנה, כי ישנה מסגרת לא נכונה של הרשות לתכנון כלכלי ולתכנון על-ידי סטאטיסטיקה, כי המתכנן שעליו מוטל הביצוע אומרים לו: אל תבצע ונעשית ביקורת איכות. לכן, חשוב לתכנן קודם את כל השאלות הנובעות מכך, כי אם משרד מסחר ותעשייה רוצה להקים תעשייה, ואם משרד הקליטה צריך לקלוט את האנשים - אוחם המשרדים חייבים לערוך תכנון משותף, כי אם נוסיב אנשים באקדמיות הם יהיו מנותקים מהמציאות. לכן, אסור להציע דברים שנחלו אכזבה.

ה. איזקס:

ישנה הדוגמה של ארה"ב המתחשבת בשטח צר  
מאד של איזה שהוא חומר טבעי ואין מבינים  
שכאן צריך להרחיב את היריעה ואת האופקים, כי באותו זמן שאנשים מתגייסים  
להג"א הם אינם מבינים שאנחנו גם במלחמה כלכלית שחשיבותה עוד יותר גדולה, והם  
לא תמיד רוצים לכוון את עבודתם ולחשתתף במלחמה החשובה הזו. אני חושב שנוכל  
להסביר את המלחמה הכלכלית שלנו על הקיום הכלכלי ואז כל מדען יכול גם להיות חייל  
במלחמה הזו. דבר זה יכול למשוך את המדענים להשתתף יותר בתעשייה.

א. גולדברג:

אני לא כל-כך מסכים לגישה הזו מאחר ואני  
מטפל במדענים רבים. מר' הורוביץ, עלינו  
לזכור שמדענים אלה שעבדו ברוסיה שם אמרו להם בדיוק מה לעשות, ואם הם לא עשו  
בדיוק מה שאמרו להם - שלחו אותם לסיביר. הם לא הראו כל יוזמה בעניינים  
אלה. לכן, לא קשה להציע להם בעיות, ואני הופתעתי לראות שבעיית הידע מרוסיה  
כאן בארץ היא כזו שהבעיות הן די חשובות. אבל קצת "פאר אאוט" ופיתוח התהליך  
החדש עשוי להיות לטובתנו, כי הוא דורש את הידע הבסיסי - לזה נחוצה למצוא את  
האנשים ולהרכיב את הקבוצות. לו היינו מרכיבים קבוצה כזו שתבין שזה באופי שלה -  
היה טוב. אבל אף פעם לא דרשו מהם יוזמה ואנחנו צריכים לראות את הדברים כמות  
שהם.

היו"ר - ש. ארבל-אלמוזלינו:

אני רוצה לומר את דעתי: אנחנו בהחלט זנחנו את  
הנושא בצורה משועתה, עלידי-כך שנתנו  
פתרונות קלים ולא קבענו לעצמנו מדיניות מכוונת לגבי פיתוח הנושא הזה של  
מדענים ופיתוח הידע שדרוש לנו מכל הבחינות, ובעיקר, לארץ מתפתחת, וגם  
לארץ מפותחת.

אזי, אם כבר הגענו למסקנה שיש צורך  
בשינוי המדיניות ושינוי הקדימויות וקביעת מדיניות חדשה - יש לעשות זאת  
בהקדם האפשרי. השאלה היא מי יקבע את המדיניות, או את השינויים במדיניות.  
מי חייב לקבוע את המדיניות - על זה לא נהתם חשובה וכיוון. האם אותה מועצה  
למחקר ולפיתוח צריכה לעשות זאת, האם היא תקבע, או המדיניות צריכה להקבע  
על-ידי המרכז הקליטה במדע שבעבר היה במשרד ראש הממשלה והיום הועבר למשרד  
הקליטה, או הממשלה כולה צריכה לקבוע את המדיניות. זו שאלה שנשארה פתוחה  
והייתם צריכים להגיד לנו מי צריך לקבוע את המדיניות, כי הכוונה שלנו למדיניות  
המחקר באוניברסיטאות, אלא למדיניות המחקר השימושי ומה צריכה להיות הכתובת לכך...  
(קריאה: אני חושב שחשוב להזמין גם את המדען הראשי של משרד המסחר ותעשייה).

אין כל ספק שהנושא הוא דחוף ביותר ואנחנו  
חייבים לעשות הכל שלא ירד אף מדען אחד מהארץ, כי נאם תתחיל ירידה, תהיה זו  
שרשרת שתזיק לנו, ולא רק מבחינת ההדים השליליים ועל היחס שלנו כלפי מדענים,  
אלא יהיה בזה משום נזק לגבי אלה שרוצים לבוא, ולא רק מארצות המערב. אלא  
בעיקר מארצות המזרח. אני בטוחה שניתן לבלום תופעה זו על-ידי אותה פעולה  
הסברה שתעשה אפילו לא במימדים גדולים, אלא להיפך, בקרב אותם מדענים, כלומר,  
שתעשה פעולות שיש סיכוי שתבאנה להפנות בענין הזה. עלינו לטעת בקרבם את  
האימון ואז הדבר ימצא את פתרונו תוך שיתוף פעולה אתם. עלינו להוריד את החרב  
המוטלת על צווארם. אז אפשר יהיה לפעול בצורה יותר יפודית ויותר שקטה מאשר  
למצוא פתרונות מאולתרים שיביאו למשברים נוספים. אותם מדענים שעסקו באוניברסיטה  
זו או אחרת במחקר, מוסדות ההשכלה הגבוהה בהם ישבו אותם המדענים לא חשבו מה  
יהיה על המדענים בתום השנהיים, האם הם ימשיכו לקבל מענקים, ומה הלאה?  
מוסדות ההשכלה הגבוהה ראו אולי את האינטרסים שלהם, אבל לא את האינטרסים  
של קליטת האיש ועתידו. נראה לי שאסור לנו ללכת בשיטות מהסוג הזה לא רק

היו"ר - ש. ארבל-אלמוזלינו:  
לגבי קבוצות של עולים אקדמאים, אלא גם לא לגבי עולים שאינם אקדמאים, כי  
לאחר תקופה של שנתיים הם עומדים במני אסון גדול, כאשר הם אינם  
עובדים נדרשים ואותו מקום עבודה אומר לעולה האקדמאי: אתה גמרת את שלך.  
אנחנו חייבים להפסיק את השיטה הזו ולעלות על דרך המלך. אני חושבת שמר  
גולדברג אמר דברי אלוהים חיים בצורה די אלגנטית ודיבר על חוסר החזון, חוסר  
ראיית הנולד וחוסר ראיית העתיד, גם כארץ שצריכה להשתלב בשוק המשותף -  
אסור לנו להפסיד את הידע.

בהמשך הדיון אנחנו נזמין את יושב-ראש  
המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח ואת המדען הראשי של משרד מסחר ותעשייה; כן  
אנחנו מקווים שמשרד הקליטה יגבש עד אז את תכניות העבודה שלו כדי שיוכל  
להביא בפנינו מספרים לעצירת הגזירה הזו ואסור לנו לתת לה להתפשט.

אני מודה על תרומה הנפלאה שתרתם לנו.

כן אבקש דיווח מוועדת קנטרוביץ.

אפשר להזמין גם את נציגי המדענים.

י. יודין:

אנחנו נשמע גם אותם.

היו"ר - ש. ארבל-אלמוזלינו:

הישיבה ננעלה בשעה 11.10.